

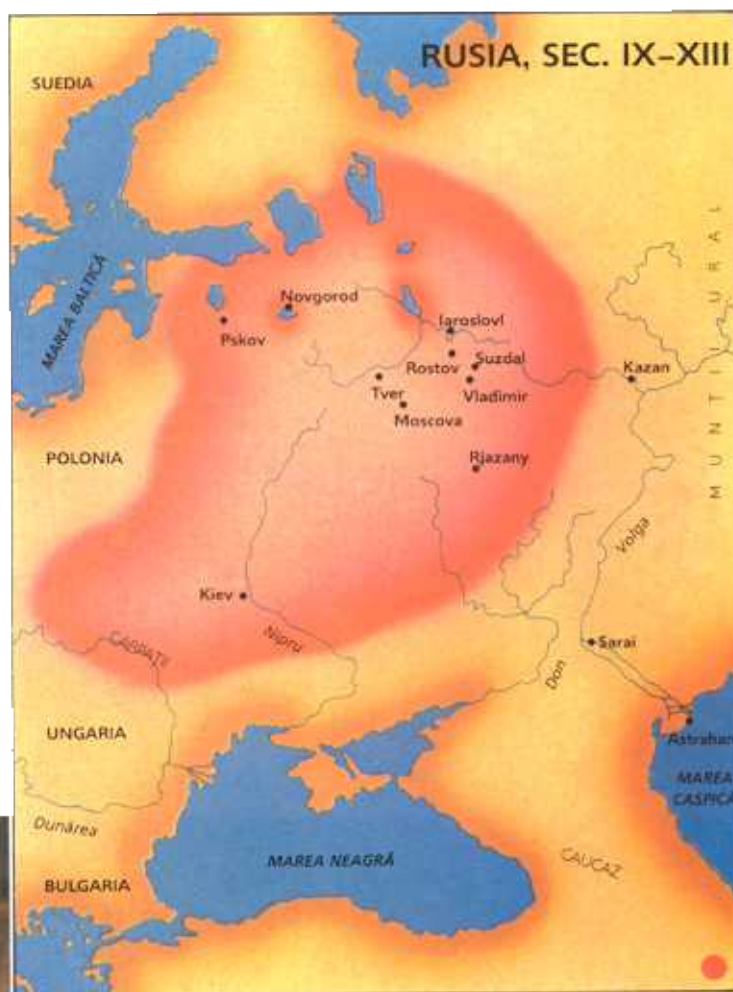
Ascensiunea Rusiei

Cu peste o mie de ani în urmă, exista deja un stat rus puternic, cu o cultură caracteristică. Evenimentele istorice de mai târziu l-au izolat de Europa, situație ce s-a schimbat doar la venirea la putere a țarului Petru cel Mare, care a transformat țara într-o putere importantă.

📍 Primul stat rus, Marele Voivodat al Kievului, a înflorit în secolele IX-XIII, iar sub domnia lui Vladimir cel Mare (978-1015), populația păgână a Rusiei a trecut la creștinism.

📍 În 1238 tătarii, aliați ai mongolilor, au prădat orașul Vladimir. După exact zece ani Alexandr Nevski, marele prinț al Vladimirului a devenit eroul rușilor prin colaborarea cu tătarii.

Majoritatea popoarelor est-europene și balcanice provin din triburi slave, care s-au stabilit aici în jurul sec.VI e.n.. Slavii estici – strămoșii rușilor și-au găsit loc de trai pe câmpiile întinse (stepele) din nordul Mării Negre. De-a lungul secolelor și-au extins teritoriul pe suprafața europeană a Rusiei de astăzi: regiuni imense de tundră înghețată, păduri dese și stepe, traversate de fluvii mari: Niprul, Donul și Volga. Câmpiile întinse și marile fluvii reprezentau o cale

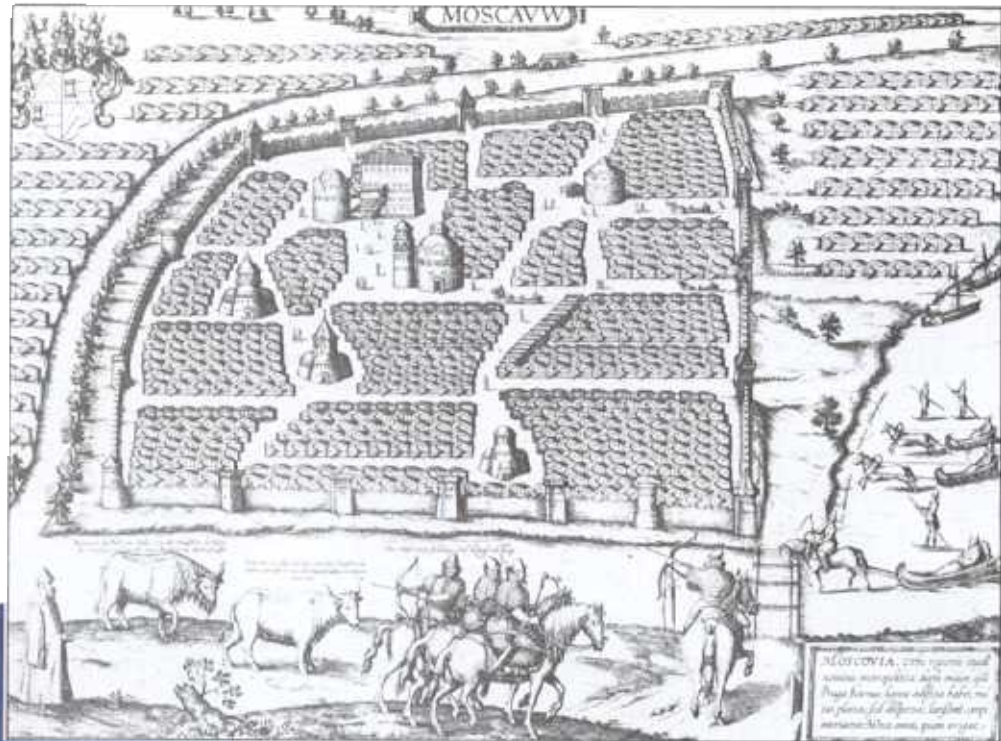

favorabilă pentru multe popoare în migrația lor înainte și după stabilirea slavilor pe acest teritoriu, mare parte a istoriei ruse fiind marcată de astfel de migrări și atacuri externe.

Cuceritorii vikingi

Primul stat rus important nu a fost fondat de slavi, ci de cuceritorii vikingi, numiți varegi sau ruși; ei au navigat din nord spre sud pe marile fluvii, subjugând comunitățile locale. În jurul anului 900 au fondat în sud-vest puternicul și bogatul Voivodat Rus al Kievului, cu capitala la Kiev.

Cuceritorii varegi probabil nu erau numeroși, astfel încât până la mijlocul sec. X s-au contopit complet cu populația slavă. Dar, după obiceiul vikingilor, ei au continuat

▲ **Moscova în sec. XVI. Croniclele ruse o pomenesc pentru prima dată în 1147, iar în secolul XII devine un important centru comercial. La sfârșitul sec. XV devine centrul politic și religios al statului unificat rus.**

● **Kremlinul în Moscova – o fortificație veche, cu multe cupole de aur specifice stilului ortodox.**

● **Ivan cel Groaznic – țarul care și-a meritat pe deplin numele. Despotismul lui a cauzat groază și suferință. Se zice că ar fi luat parte personal – cu gura spumegândă - la torturarea și executarea prizonierilor.**

o autoritate aparentă asupra celorlalți prinți. De această situație s-a folosit un popor nomad, sălbatic, poporul chipceac, care a invadat mare parte a stepei ruse, în urma căreia mulți ruși s-au refugiat în pădurile din nord-est și în jurul lacurilor regiunii. Între timp voivodele din nord-est au devenit mai puternice decât cel de la Kiev, iar prin acest proces societatea rusă s-a îndepărtat de Europa.

Hoarda de aur

În secolul al XIII-lea statele ruse au fost invadate de tătari, care erau aliații mongolilor; ei au fondat hanatul Hoardei de Aur, stabilindu-și centrul la Sarai (Serai), pe malul fluviului Volga. Rușii au fost nevoiți să recunoască suveranitatea lor și să le plătească taxe enorme timp de două secole.

După preluarea puterii de către tătari, unul din cei mai mari eroi ai rușilor, Alexandr Nievski, voievod al Vladimirului, a colaborat cu tătarii, reușind să învingă suedezii și trupele Ordinului Cavalerilor Germani, devenind o putere considerabilă. Însă rolul conducător al

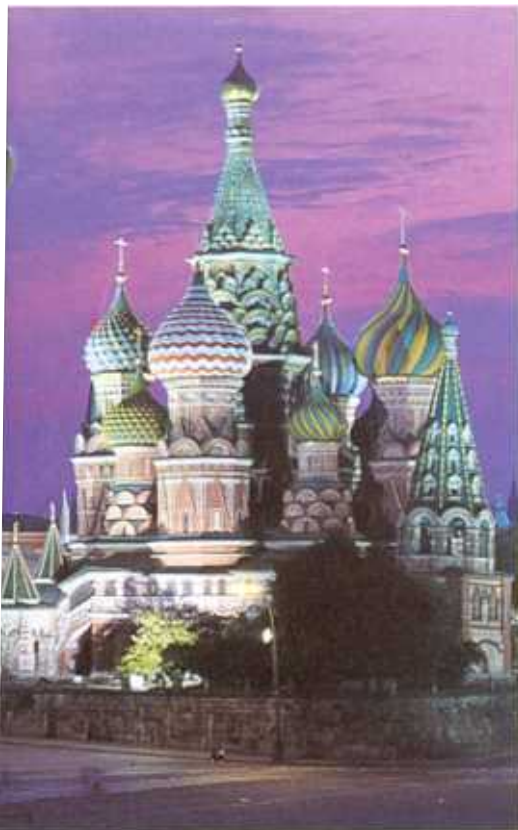

^{Zef} incursiunile spre sud, unde prin relații comerciale, au stabilit legături cu imperiul bizantin; la acea vreme, capitala imperiului bizantin, Constantinopolul, era cel mai mare oraș al creștinătății. Cultura greco-bizantină și creștină a avut o influență enormă și durabilă asupra Rusiei. Un moment de referință în istoria poporului rus este domnia lui Vladimir cel Mare (978-1015), sub care populația a trecut la creștinismul bizantin (ortodox), iar scrisul rusesc a trecut la utilizarea unui nou alfabet bazat pe cel grec. Influența bizantină a civilizat rușii, contribuind la diferența mare dintre modul de viață rus și cel vest-european

cu o cultură aflată sub influență latină și catolică.

Destrămarea Marelui Voivodat al Kievului

Marele Voivodat al Kievului, care se întindea de-a lungul drumului comercial ce făcea legătura între Marea Baltică și Marea Neagră, și-a trăit epoca de aur sub domnia lui Iaroslav Înțeleptul (1019-1054), în această perioadă fiind una din principalele puteri din Europa. După moartea lui Iaroslav, voivodatul a fost împărțit între moștenitori, ceea ce i-a scăzut puterea, lăsându-i domnitorului din Kiev doar

David Sutherland/VIC Picture Library

▲ Catedrala Vasili Fericitul cu nouă cupole, ridicată în apropierea Kremlinului, pe vremea domniei lui Ivan cel Groaznic, în memoria înfrângerii definitive a tătarilor în 1552.

Vladimirului a fost de scurtă durată, treptat dezvoltându-se o nouă putere: Moscova. Orașul a fost fondat doar în secolul XII cu o așezare excelentă, la întâlnirea drumurilor fluviale ruse. Moscova, cu ajutorul voievozilor șireți, a devenit centrul tot mai puternicului voivodat: acești voievozi mai întâi au cules doar taxele pentru tătari, iar mai târziu, când puterea acestora era în scădere, i-au învins la Kulikovo; a trebuit însă să treacă încă un secol până ce marele voievod de la Moscova a obținut independența totală față de Hoarda de Aur.

Aceasta s-a realizat sub domnia lui Ivan al III-lea (cel Mare sau Calita): prin combinarea forței cu diplomația a devenit suveranul celor mai multe voievodate ruse; a invadat republica nordică Novgorod. A câștigat câteva teritorii și în vest de la statul polono-lituanian, dar vechea capitală, Kievul, a rămas în afara granițelor. Centrul noului stat rus a rămas în nord-est, în interiorul continentului, fără să aibă legături directe cu Marea Baltică sau Marea Neagră.

Marii voievozi al Moscovei

Sub domnia lui Ivan al III-lea Marele Voievod al Moscovei și-a restabilit relațiile diplomatice cu Europa, iar Ivan a fost atât de apreciat, încât s-a căsătorit cu Sofia, nepoata ultimului împărat bizantin, în anul 1472. La vremea aceea imperiul bizantin se destrămase, Constantinopolul fiind ocupat de turci în 1453; în aceste condiții biserica rusă a devenit cel mai important centru independent al credinței ortodoxe din est. Acest fapt a sporit prestigiul și autoritatea țarului, care era capul bisericii desemnat de Dumnezeu, și

Hulton Deutsch

nutrea credința în menirea deosebită a Rusiei.

Marea nobilime – boierimea – s-a opus timp de un secol tendințelor autocrate ale marilor voievozi de la Moscova. Conflictul a atins apogeul sub domnia lui Ivan al IV-lea, care era un domnitor puternic, priceput, dar nemilos, câteodată atins de nebunie, denumit și Ivan cel Groaznic. Ivan a ajuns pe tron din copilărie, supus voinței familiilor de boieri care domneau în numele lui, dar el și-a arătat intențiile încă de la majorat. În 1547, a fost încoronat, fiind primul dintre suveranii Marelui Voievodat al Moscovei care s-a auto-intitulat Țarul imperiului (corespondentul rus al cuvântului Cezar).

În primii ani de domnie a obținut succese remarcabile. Reformele lui au slăbit puterea boierilor în guvernare. Prin războaiele victorioase duse în est și sud a ocupat hanatele tătare ale Kazanului și Astrahanului, extinzându-și domnia până la Munții Urali. Englezul Richard Chancellor a navigat de-a lungul coastelor Scandinave, pe Marea Albă și Dvina de Nord, apoi, călătorind pe uscat, a ajuns la Moscova; prin aceasta s-a stabilit o legătură importantă, deși limitată, între Rusia și Occident. Drumul era anevoios, dar s-a dovedit a fi indispensabil. Rușii au fondat la gura fluviului Dvina de Nord orașul Arhangelsk.

Dominația terorii

Ivan și-a dat seama că Rusia avea nevoie de relații mai strânse cu occidentul, așa că a invadat câteva teritorii baltice disputate, pornind astfel lungul război din Livonia (1557-1582). Concomitent, conflictul lui cu boierimea s-a accentuat și mai mult. Înfuriat de fapte considerate de el drept trădare, a recurs la teroare; s-a înconjurat de o gardă de criminali de elită îmbrăcați în negru, măcelărind sau deportând mii de dușmani reali sau presupuși. La început avea ca scop ridicarea puterii țarului deasupra tuturor, și umilirea boierimii, apoi, copleșit de o nebunie paranoică, a distrus prosperul Novgorod, i-a măcelărit locuitorii, într-un acces de furie și-a asasinat propriul fiu moștenitor. După ce a scufundat țara în haos, nu a putut rezista presiunii polonezilor și suedezilor, fiind nevoit să renunțe la teritoriile noi din regiunea baltică. În pofida terorii, sub domnia moștenitorului lui Ivan, Feodor I – care era

alienat mintal și a murit fără moștenitor în 1598 – boierii și-au recăpătat mare parte din putere. După Feodor I pe tronul țarului a fost ales cumnatul acestuia, Boris Godunov, dar la sfârșitul scurtei sale domnii (1598-1605), în Rusia haosul era desăvârșit.

Puterea centrală s-a destrămat, populația suferea de foame din cauza recoltelor slabe, țărani s-au revoltat, au apărut pretendenți la tron, mai mult s-au amestecat și polonezii și suedezii. Părea că statul rus va avea un sfârșit tragic, dar armata adunată în oraș împreună cu cazacii au alungat polonezii. Soarta Rusiei s-a schimbat în 1613, odată cu alegerea ca țar a lui Mihail Romanov. Dinastia Romanov a domnit în Rusia timp de trei secole, până la revoluția rusă din 1917, care a pus capăt autocrației țariste.

Pe vremea apariției dinastiei Romanov, societatea rusă avea deja câteva trăsături caracteristice. Țarul a rămas autocrat, pe care-l

▲ Această icoană din biserica satului Kureca (datând din jurul anului 1460), arată victoria novgorodenilor asupra suzdalienilor.

● Ilustrație din secolul XV despre cavaleria Moscovei. Zalele îmblănite erau purtate iarna; port preluat de la mongoli.

slujea noua nobilime, mai supusă. În schimb, supunerii nobilimea a primit puteri depline asupra țărânimii care a ajuns în rândul iobagilor: țăranul nu avea dreptul de a părăsi pământul lucrat de el și era cu totul la dispoziția boierului. Instituția iobăgiei era desființată deja în multe părți ale Europei de Vest, însă în Rusia abia s-a consolidat.

Cazacii

În secolul anterior zbuclum, grupuri mari de oameni – mai ales iobagi fugari – s-au refugiat dincolo de granițele Rusiei. Din ei s-au format comunitățile militare libere și rebele ale cazacilor, care de-a lungul secolelor s-au aflat în relații schimbătoare cu statul rus. Cazacii ucraineni l-au ajutat pe țarul Alexei (1645-1676) în războiul împotriva Poloniei: astfel rușii au recâștigat Kievul istoric și au venit în contact pentru prima oară cu viitorii dușmani, turcii. Pe de altă parte cazacii din regiunea Donului au luptat în fruntea răscoalei țărănești condusă de Stenca Razin (1670-71), cu greu înfrântă de țar.

Expansiune teritorială

Țarul Rusiei și urmașul lui, Feodor al III-lea (1676-1682) au restabilit autocrația țaristă, Rusia s-a extins pe teritorii noi și a devenit mai receptivă față de influențele vest-europene. Acest proces s-a intensificat sub domnia lui Petru cel Mare (1689-1725); Petru a recunoscut starea înapoiată a Rusiei și a hotărât să învețe de la Occident. El a vizitat Franța, Anglia și Olanda în 1697-98 sub falsă identitate, arătând interes deosebit față de procesele tehnologice și construcția navelor maritime și mai puțin interes pentru societatea nobilă și elegantă a capitalelor.

După revenirea în Rusia el a accelerat procesul de apropiere de Occident, a centralizat administrația publică și biserica, a creat legături mai strânse între nobilime și stat, a sprijinit învățământul și industria, a

► **Domnia lui Petru cel Mare (1698-1725) a scos Rusia din Evul Mediu, transformând-o într-un stat mai modern. Petru a fost un domnitor nemilos, domnia lui a fost marcată de răscoale, dar a făcut din Rusia una din principalele puteri ale Europei.**

John Mass: Stewart

înci
ves

Un alt moment de răscruce în istoria Rusiei a fost războiul nordic cu Suedia. Aceasta era forța dominantă în spațiul baltic, cu o armată bine antrenată, în fruntea căreia se afla un războinic de temut, regele Carol al XII-lea. Însă Carol era mai puțin priceput în probleme de strategie militară; și după ce a învins rușii la începutul războiului (în 1700), a luptat ani de zile în Polonia. Petru între timp și-a reorganizat armata după modul vestic, stabilindu-și pozițiile în regiunea baltică. Când Carol s-a notărat totuși să-l atace, rușii s-au retras, atrăgând suedezii tot mai adânc în teritoriul țării, până ce drumurile de alimentare ale acestora au devenit prea lungi, iar proviziile de alimente s-au terminat. În final suedezii au fost învinși la Poltava în 1709.

Fereastră spre Vest

Încheierea păcii s-a amânat până în 1721, dar a avut consecințe de o importanță hotărâtoare. Rusia a preluat rolul Suediei, ca cea mai mare putere nordică, a obținut teritorii importante în regiunea baltică, și prin aceasta mult râvnita "fereastră spre vest". Pe malul Mării Baltice Petru a construit o nouă capitală în stil vestic, Sankt Petersburg (denumit Leningrad sub dominația comunistă). Eleganța europeană a acesteia era opusul cupolelor tipice ale vechii Moscovei.

Ca și Ivan cel Groaznic, Petru era nemilos când era vorba de realizarea țelurilor propuse; a impus taxe grele și a condamnat mulți oameni la muncă forțată. Era inovator, dar în același timp se comporta ca un autocrat medieval, iar cei din entourage-ul lui aveau bune motive să se teamă pentru viața lor. În schimb, a încheiat perioada de izolare a Rusiei, care de la începutul secolului XVIII a devenit o putere demnă de luat în considerare în Europa până și în zilele noastre.

DATE IMPORTANTE

862

Ruric fondează dinastia varegă
în jurul anului 900
Voievodul Oleg unește Novgorodul cu Kiev

978—1015

Domnia lui Vladimir cel Mare
1019—54

Domnia lui Iaroslav cel Înțelept
1157

Vladimir este centrul Rusiei
1237—40

Cucerirea mongolă (tătară)
Alexandr Nevski învinge suedezii și
Ordinul Cavalerilor Germani
(Cavalerii Teutoni);

din 1252 voievod al Vladimirului
1325—41

Domnia lui Ivan I, înflorirea Moscovei
1380

Dimitri Donscoi îi învinge pe tătari
1453

Turcii otomani ocupă Constantinopolul;
imperiul bizantin se prăbușește
1472

Marele Voievod al Moscovei, Ivan al III-lea (1462-1505), o ia de soție pe nepoata ultimului împărat bizantin
1480

Sub Ivan al III-lea Rusia devine independentă de tătari; el și urmașul lui Vasili al III-lea cuceresc mai multe voievodate ruse
1552—56

Cucerirea Kazanului și Astrahanului
1557—82

Războiul din Livonia se termină cu înfrângerea lui Ivan
1584

Fondarea orașului Arhangelsk
1604—13

Anarhie "timpurile tulburii"
1613

Mihail I (1613-45) devine primul țar din familia Romanov
1645—76

Domnia lui Alexei I: se restaurează autocrația țaristă și instituția iobăgiei
1667

După reforma liturghiei bisericii ruse, cei cu "crența veche" se despart de biserică
1668—71

Răscoala lui Stenca Razin
1689

Petru cel Mare devine țar
1697—98

Petru cel Mare vizitează Europa de Vest
1700

Începe războiul nordic
1703

Petru cel Mare fondează orașul Sankt Petesburg
1709

Rușii înving suedezii la Poltava
1721

Cu pacea de la Nystad se încheie războiul nordic: Suedia cedează teritorii
1725

Moartea lui Petru cel Mare